

**VIỆN HÀN LÂM KHOA HỌC XÃ HỘI VIỆT NAM
HỌC VIỆN KHOA HỌC XÃ HỘI**

ĐỖ THỊ THANH HÀ

**THÁI ĐỘ KỶ THỊ CỦA CỘNG ĐỒNG DÂN CƯ
ĐỐI VỚI NGƯỜI NHIỄM HIV/AIDS**

LUẬN ÁN TIẾN SĨ TÂM LÝ HỌC

HÀ NỘI – 2013

VIỆN HÀN LÂM KHOA HỌC XÃ HỘI VIỆT NAM
HỌC VIỆN KHOA HỌC XÃ HỘI

ĐỖ THỊ THANH HÀ

**THÁI ĐỘ KỶ THỊ CỦA CỘNG ĐỒNG DÂN CƯ
ĐỐI VỚI NGƯỜI NHIỄM HIV/AIDS**

Chuyên ngành: Tâm lý học chuyên ngành

Mã số : 62.31.80.05

LUẬN ÁN TIẾN SĨ TÂM LÝ HỌC

Người hướng dẫn khoa học:

GS.TS NGUYỄN NGỌC PHÚ

PGS.TS LÊ THỊ THANH HƯƠNG

HÀ NỘI – 2013

MỤC LỤC

MỤC LỤC	2
CÁC CHỮ VIẾT TẮT	5
DANH MỤC CÁC BẢNG, BIỂU ĐỒ	6
MỞ ĐẦU	9
1. LÝ DO CHỌN ĐỀ TÀI.....	9
2. MỤC ĐÍCH NGHIÊN CỨU	10
3. ĐỐI TƯỢNG VÀ KHÁCH THỂ NGHIÊN CỨU	10
3.1. Đối tượng nghiên cứu.....	10
3.2. Khách thể và địa bàn nghiên cứu	10
4. NHIỆM VỤ NGHIÊN CỨU	11
5. GIỚI HẠN NGHIÊN CỨU	11
5.1. Giới hạn về nội dung nghiên cứu	11
5.2 Giới hạn về địa bàn nghiên cứu và khách thể nghiên cứu	11
6. GIẢ THUYẾT KHOA HỌC	12
7. PHƯƠNG PHÁP LUẬN VÀ PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU	12
7.1. Phương pháp luận nghiên cứu.....	12
7.2 Các phương pháp nghiên cứu cụ thể.....	13
8. ĐÓNG GÓP MỚI CỦA LUẬN ÁN.....	14
8.1 Về lý luận:	14
8.2 Về thực tiễn:	14
9. CẤU TRÚC CỦA LUẬN ÁN.....	14
CHƯƠNG 1.	16
CƠ SỞ LÝ LUẬN NGHIÊN CỨU THÁI ĐỘ KỶ THỊ CỦA CỘNG ĐỒNG	
DÂN CƯ ĐỐI VỚI NGƯỜI NHIỄM HIV/AIDS	16
1.1. TỔNG QUAN LỊCH SỬ NGHIÊN CỨU THÁI ĐỘ KỶ THỊ ĐỐI VỚI NGƯỜI	
NHIỄM HIV/AIDS.....	16
1.1.1. Các nghiên cứu về thái độ.....	16
1.1.2. Các nghiên cứu về TĐKT đối với người nhiễm HIV/AIDS.....	30

1.2. MỘT SỐ VẤN ĐỀ LÝ LUẬN NGHIÊN CỨU THÁI ĐỘ KỶ THỊ CỦA CỘNG ĐỒNG DÂN CƯ ĐỐI VỚI NGƯỜI NHIỄM HIV/AIDS	39
1.2.1. Những vấn đề lý luận cơ bản về thái độ.....	39
1.2.2. Những vấn đề lý luận cơ bản về thái độ kỷ thị	43
1.2.3. Những vấn đề lý luận cơ bản về cộng đồng dân cư, HIV/AIDS, người nhiễm HIV/AIDS	46
1.2.4. Khái niệm và các mặt biểu hiện thái độ kỷ thị của cộng đồng dân cư đối với người nhiễm HIV/AIDS.....	53
1.3. CÁC YẾU TỐ ẢNH HƯỞNG TỚI SỰ HÌNH THÀNH THÁI ĐỘ KỶ THỊ CỦA NGƯỜI DÂN SỐNG TRONG CỘNG ĐỒNG ĐỐI VỚI NGƯỜI NHIỄM HIV/AIDS.....	58
1.3.1. Các yếu tố thuộc về người dân trong cộng đồng.....	59
1.3.2. Các yếu tố thuộc về người nhiễm HIV/AIDS	62
1.3.3. Các yếu tố thuộc về hoạt động thông tin, tuyên truyền.....	63
CHƯƠNG 2.	66
TỔ CHỨC VÀ PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU THÁI ĐỘ KỶ THỊ CỦA NGƯỜI DÂN TRONG CỘNG ĐỒNG ĐỐI VỚI NGƯỜI NHIỄM HIV/AIDS	66
2.1. TỔ CHỨC VÀ PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU LÝ LUẬN	66
2.1.1. Mục đích nghiên cứu lý luận.....	66
2.1.2. Các giai đoạn nghiên cứu lý luận	66
2.1.3. Nội dung nghiên cứu lý luận	66
2.1.4. Phương pháp nghiên cứu lý luận.....	67
2.2. TỔ CHỨC VÀ PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU THỰC TIỄN	67
2.2.1. Mục đích nghiên cứu thực tiễn.....	67
2.2.2. Các giai đoạn nghiên cứu thực tiễn.....	67
2.2.3. Các phương pháp nghiên cứu.....	69
2.2.4. Xử lý kết quả nghiên cứu.	83
CHƯƠNG 3.	88
KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU THÁI ĐỘ KỶ THỊ CỦA NGƯỜI DÂN TRONG CỘNG ĐỒNG ĐỐI VỚI NGƯỜI NHIỄM HIV/AIDS	88
3.1. THỰC TRẠNG CHUNG VỀ THÁI ĐỘ CỦA NGƯỜI DÂN TRONG CỘNG ĐỒNG ĐỐI VỚI NGƯỜI NHIỄM HIV/AIDS.....	88

3.2. THỰC TRẠNG THÁI ĐỘ KỶ THỊ CỦA NGƯỜI DÂN TRONG CỘNG ĐỒNG ĐỐI VỚI NGƯỜI NHIỄM HIV/AIDS QUA CÁC MẶT BIỂU HIỆN CỦA THÁI ĐỘ	92
3.2.1. Nhận thức của người dân trong cộng đồng về người nhiễm HIV/AIDS	92
3.2.2. Xúc cảm của người dân trong cộng đồng về người nhiễm HIV/AIDS	101
3.2.3. Hành vi của người dân trong cộng đồng dân cư đối với người nhiễm HIV/AIDS	105
3.2.4. Tương quan giữa các mặt biểu hiện của thái độ kỳ thị đối với người nhiễm HIV/AIDS	112
3.3. CÁC YẾU TỐ TÁC ĐỘNG ĐẾN SỰ HÌNH THÀNH THÁI ĐỘ KỶ THỊ CỦA NGƯỜI DÂN TRONG CỘNG ĐỒNG ĐỐI VỚI NGƯỜI NHIỄM HIV/AIDS	114
3.3.1. Các yếu tố thuộc về người dân trong cộng đồng.....	114
3.3.2. Các yếu tố thuộc về người nhiễm HIV/AIDS	126
3.3.3. Những yếu tố có liên quan đến công tác thông tin, tuyên truyền	128
3.4. KẾT QUẢ THỰC NGHIỆM TÁC ĐỘNG	130
3.4.1. Đánh giá chung về ảnh hưởng của phương pháp tập huấn và kết quả của thực nghiệm tác động.....	130
3.4.2. Những thay đổi các thành tố biểu hiện của thái độ kỳ thị đối với người nhiễm HIV/AIDS sau thực nghiệm tác động.....	131
3.4.3. Kết luận về thực nghiệm tác động.....	143
KẾT LUẬN VÀ KIẾN NGHỊ	146
KẾT LUẬN.....	146
KIẾN NGHỊ.....	148
DANH MỤC CÁC BÀI BÁO, CÔNG TRÌNH ĐÃ ĐƯỢC CÔNG BỐ LIÊN QUAN ĐẾN ĐỀ TÀI LUẬN ÁN.....	149
TÀI LIỆU THAM KHẢO	150
PHỤ LỤC	

CÁC CHỮ VIẾT TẮT

TĐ	Thái độ
KT	Kỳ thi
TĐKT	Thái độ kỳ thi
Người nhiễm HIV/AIDS	Người nhiễm HIV hoặc đã chuyển sang giai đoạn AIDS
PBĐX	Phân biệt đối xử
BHTĐKT	Biểu hiện thái độ kỳ thi
CD	Cộng đồng
ĐTB	Điểm trung bình
ĐLC	Độ lệch chuẩn
Tp	Thành phố
THCS	Trung học cơ sở
THPT	Trung học phổ thông
PVS	Phòng vấn sâu
TLN	Thảo luận nhóm
SKSS	Sức khỏe sinh sản

DANH MỤC CÁC BẢNG, BIỂU ĐỒ

DANH MỤC CÁC BẢNG

Tên bảng	Trang
Bảng 2.1: Đặc điểm mẫu nghiên cứu	68
Bảng 2.2: Đặc điểm mẫu có TĐKT với người nhiễm HIV/AIDS	69
Bảng 2.3 Cách phân chia các mức độ thái độ đối với người nhiễm HIV/AIDS	76
Bảng 3.1 Điểm trung bình các thành tố biểu hiện TĐ của người dân sống trong cộng đồng dân cư đối với người nhiễm HIV/AIDS	88
Bảng 3.2 TĐKT đối với người nhiễm HIV/AIDS biểu hiện ở mặt nhận thức	90
Bảng 3.3 Sự lo lắng về khả năng có thể lây nhiễm HIV	99
Bảng 3.4 Cảm xúc khi tiếp xúc với người nhiễm HIV/AIDS	100
Bảng 3.5 Mức độ sẵn sàng tiếp xúc; hợp tác; giúp đỡ người nhiễm HIV/AIDS	102
Bảng 3.6 Những biểu hiện của TĐKT đối với người nhiễm HIV/AIDS phổ biến trong cộng đồng	106
Bảng 3.7 Tương quan giữa các mặt biểu hiện của TĐ đối với người nhiễm HIV/AIDS	109
Bảng 3.8 Tương quan giữa TĐKT với các đặc điểm xã hội của khách thể	111
Bảng 3.9 Kiến thức về những vấn đề cơ bản có liên quan đến HIV/AIDS	115
Bảng 3.10 Điểm trung bình và độ lệch chuẩn các chức năng tâm lý của TĐKT	116
Bảng 3.11 Tương quan giữa điểm trung bình của TĐ với các chức năng của TĐKT	116
Bảng 3.12 Dự báo tác động của các yếu tố tâm lý trong việc thay đổi TĐ đối với người nhiễm HIV/AIDS	121
Bảng 3.13 So sánh điểm trung bình các tiêu chí thuộc mặt nhận thức trước thực nghiệm và sau thực nghiệm tác động lần 1	128
Bảng 3.14 So sánh điểm trung bình các tiêu chí thuộc mặt nhận thức trước thực nghiệm và sau thực nghiệm tác động lần 2	129

Bảng 3.15 So sánh điểm trung bình các tiêu chí thuộc mặt xúc cảm trước và sau thực nghiệm tác động lần 1	129
Bảng 3.16 So sánh điểm trung bình các tiêu chí thuộc mặt xúc cảm trước và sau thực nghiệm tác động lần 2	130
Bảng 3.17 So sánh điểm trung bình xu hướng hành vi tiếp xúc; hợp tác; giúp đỡ người nhiễm HIV/AIDS trước và sau thực nghiệm tác động lần 1	132
Bảng 3.18 So sánh điểm trung bình xu hướng hành vi tiếp xúc; hợp tác; giúp đỡ người nhiễm HIV/AIDS trước và sau thực nghiệm tác động lần 2	133

DANH MỤC CÁC BIỂU ĐỒ

Tên biểu đồ	Trang
Biểu đồ 3.1 TĐ của người dân sống trong cộng đồng dân cư đối với người nhiễm HIV/AIDS	86
Biểu đồ 3.2 So sánh TĐKT với người nhiễm HIV/AIDS theo trình độ học vấn	111
Biểu đồ 3.3 So sánh TĐKT với người nhiễm HIV/AIDS theo độ tuổi	112
Biểu đồ 3.4 So sánh TĐKT với người nhiễm HIV/AIDS theo sự tham gia các hoạt động giúp đỡ người nhiễm HIV/AIDS	112
Biểu đồ 3.5 So sánh TĐKT với người nhiễm HIV/AIDS theo nơi sống	113
Biểu đồ 3.6 Những nguyên nhân chủ yếu cản trở việc tuyên truyền chống KT người nhiễm HIV/AIDS	125
Biểu đồ 3.7 TĐKT với người nhiễm HIV/AIDS trước và sau thực nghiệm tác động	127

MỞ ĐẦU

1. LÝ DO CHỌN ĐỀ TÀI

Thông tin từ Hội nghị quốc tế về HIV/AIDS lần thứ 19, diễn ra vào tháng 7 năm 2012 cho biết trên toàn thế giới hiện có 65 triệu người nhiễm HIV. Khoảng 30 triệu người đã chết vì bệnh cơ hội liên quan tới AIDS. Từ năm 1990 đến nay, Việt Nam đã có 61.579 người tử vong do AIDS và tính đến ngày 31/3/2012 nước ta có 201.134 trường hợp nhiễm HIV hiện còn sống [5].

Đảng và Nhà nước ta đã coi công tác phòng, chống HIV/AIDS là một trong những nhiệm vụ trọng tâm, cấp bách và lâu dài. Việt Nam là một trong số ít các nước trên thế giới được đánh giá là có môi trường chính sách tốt và tư tưởng tiến bộ về phòng, chống HIV/AIDS. Chống KT, PBĐX với người nhiễm HIV/AIDS là một trong những nội dung quan trọng đã được đưa vào Luật Phòng, chống nhiễm virút gây ra hội chứng suy giảm miễn dịch mắc phải ở người (HIV/AIDS) nhằm bảo vệ quyền của những người bị nhiễm HIV và thành viên gia đình họ. Bên cạnh đó, công tác tuyên truyền về chống kỳ thị và PBĐX với người nhiễm HIV/AIDS cũng đã được triển khai trong nhiều năm. Mặc dù vậy, sự kỳ thị của cộng đồng đối với người nhiễm HIV/AIDS vẫn là vấn đề vô cùng nhức nhối đang diễn ra công khai hoặc không công khai ở nhiều lúc, nhiều nơi. Chính sự kỳ thị này đã khiến cho những người nhiễm HIV/AIDS che giấu, không dám công khai tình trạng bệnh cũng như tìm kiếm sự hỗ trợ từ các cơ sở y tế, các tổ chức cũng như trong cộng đồng dân cư. Hậu quả là dịch bệnh ngày càng lan rộng, gây ra những hậu quả nghiêm trọng cho những người bệnh và cả quốc gia.

Trong những năm gần đây, nghiên cứu thái độ được nhiều nhà nghiên cứu trong và ngoài nước quan tâm. Tuy nhiên, ở Việt Nam, các nghiên cứu lý luận về TĐKT đối với người nhiễm HIV/AIDS chưa có nhiều. Về thực tiễn, mặc dù thái độ được nghiên cứu nhiều trong tâm lý học xã hội nhưng đến nay, chưa có những nghiên cứu chuyên sâu về TĐKT của người dân trong cộng đồng đối với người nhiễm HIV/AIDS dưới cách tiếp cận của tâm lý học xã hội.

Nghiên cứu TĐKT của cộng đồng đối với người nhiễm HIV/AIDS sẽ giúp chúng ta hiểu rõ hơn về thực trạng cũng như các yếu tố khách quan và chủ quan ảnh hưởng đến thái độ này. Từ đó, giúp cho Đảng, Nhà nước và các cơ quan hữu quan đưa ra những giải pháp phù hợp trong công tác tuyên truyền, giáo dục góp phần thay đổi TĐKT của cộng đồng đối với người nhiễm HIV/AIDS là một việc làm hết sức có ý nghĩa hiện nay. Xuất phát từ ý nghĩa thực tiễn và tầm quan trọng của vấn đề, tôi đã lựa